

TANULMÁNYOK

REINHARD BRÜHL

A NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG NEMZETI NÉPHADSEREGÉBEN FOLYÓ HADTÖRTÉNELMI KUTATÁSOK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEIRŐL

A Nemzeti Néphadsereg hadtörténészei az elmúlt hónapokban újfólag megvittatták a további feladataikra és a munkájuk hatékonyságának fokozására vonatkozó kérdéseket. E vita kiindulópontját és irányát a NSZEP IX. kongresszusának a fejlett szocialista társadalom további építéséről szóló határozatai szabták meg. E határozatok lényeges alkotóeleme mind az osztályharc mai állásából a Nemzeti Néphadseregére háruló feladatok pontos meghatározása,¹ mind a marxista—leninista társadalomtudományok nagy és felelősségteljes feladatainak megfogalmazása a társadalmi fejlődés előttünk álló szakaszára.² Mindkettő egyszerre mind a hadtörténelmi tudományos munka színvonalával és hatékonyságával szemben állított magasabb követelményeket is tükrözi. A növekvő követelményeket egyre jobban kielégítendő, a Nemzeti Néphadsereg hadtörténészeit a nemzetközi kapcsolatokban és a hadügyben jelentkező ama alapvető fejlődési tényezők vezérlik, amelyeket döntő módon a szocializmus megbízható katonai védelmének igényei határoznak meg. Ezekhez elsősorban a következők sorolhatók:

a) a nemzetközi kapcsolatok bonyolult jellege, mindenekelőtt azok a heves támadások, amelyekkel bizonyos imperialista körök válasznak a Szovjetunió-
nak és az egész szocialista államközösségnek a szocializmus és a kommunizmus építésében elért feltartóztatathatatlanságát és általános sikereire, az egész forradalmi világmozgalom, valamint a demokratikus és békeerők előretörésére és növekvő befolyására, ellenszegülnek az enyhülési folyamat folytatásának és elmélyítésének és felidéznek a katonapolitikai helyzet hirtelen kiéleződésének veszélyét;

b) a tudományos-technikai haladásnak a hadügyre gyakorolt további nagy és széles körű kihatásai, mindenekelőtt a fegyveres harc eszközeinek gyors minőségi változásai, s ezeknek a lehetséges háborúk jellegére, a haderők felépítésével, kiképzésével és nevelésével kapcsolatos követelményekre vonatkozó következményei;

c) a szubjektív tényező növekvő szerepe a fejlett szocialista társadalom további építésének folyamatában, továbbá, hogy a korszerű háborúban, elsősorban a készségek és jártasságok további fejlesztését illetően, az érlelődő új objektív követelményeket idejében ismerjék fel és azokat elméletben és gyakorlatban sokoldalúan és alkotó módon vegyék számításba.

1 Lásd: A NSZEP KB beszámolója a NSZEP IX. kongresszusán, jelentéstező E. Honecker, Protokoll der Verhandlungen des IX. Parteitagés der SED. (A NSZEP IX. kongresszusának jegyzőkönyve.) I. k. Berlin, 1976. 132. és köv. o.

2 Lásd: A NSZEP programja. Uo. 2. k. 242. o.

A Nemzeti Néphadsereg hadtörténészei a saját tudományágukból adódóan, azaz a hadtörténelmi eseményeknek a történelmi materializmus és a szocialista katonai elmélet fényében való kutatásán keresztül kívánnak hozzájárulni a honvédelem időszerű feladatainak, kiváltképpen a Nemzeti Néphadsereg osztályharcos feladatainak a megoldásához. Ezekben a feladatokban látják a kutatás stratégiájának, a kutatás főirányai és a kutatás koncepcionális probléma- és kérdésfelvetései meghatározásának kiindulópontját.

Ez az írás a Hadtörténelmi Közlemények olvasóit a Nemzeti Néphadseregben folyó hadtörténelmi tudományos munka néhány kérdésével kívánja megismertetni. E célból tömör áttekintést ad a munka eddigi fejlődéséről, vázolja a Nemzeti Néphadsereg hadtörténészeinek tudományáguk tárgyával kapcsolatos felfogását, és bemutatja további munkájuk néhány ideológiai-elméleti kérdését.

*

A hadtörténelmi folyamatok, események és kérdések marxista—leninista vizsgálata és ábrázolása az NDK-ban már a Nemzeti Néphadsereg megalakítása előtt megkezdődött. Ez szinte kivétel nélkül az általános történelmi munkálatok keretében történt. Ezekben az években mindenekelőtt arról volt szó, hogy az évtizedekig tartó imperialista háborús politikának és a dolgozók széles köreire gyakorolt militarista befolyásolásnak hosszan és mélyen szántó következményeit segítsenek visszaszorítani és felszámolni. A polgári történetírás által terjesztett militarista történelmi képpel való meggyőző vitábaszállás elengedhetetlen hozzájárulás volt a háború és a haderők lényegéről alkotott tudománytalan, az embereket gyakorlati-politikai magatartásukban félrevezető elképzelések cáfolatához. A német hadtörténelem valóságghú képének kíméletlenül le kellett számolnia a német imperializmus háborús politikájával és bizonyítania kellett mind veszélyességét, mind történelmi kilátástalanságát. Egyúttal meg kellett kezdeni a német nép, különösen a munkásosztály haladó és forradalmi katonai eszméinek és haditetteinek ábrázolását. Ezek a katonai hagyományok végül is fontos előfeltételeket teremtettek ahhoz, hogy a német nép történelmében a Német Demokratikus Köztársaság megalapításával végrehajtott fordulat annak hadtörténelmében is alapvető fordulóponttá vált. Időszerű volt végül az a törekvés is, hogy a lakosság egyes részeiben a háború utáni agresszív és szocialista-ellenes imperialista politikával szemben még viszonylag erőteljesen jelentkező pacifista felfogást és fatalista magatartásmódot segítsük leküzdeni. A Német Demokratikus Köztársaság csatlakozása a Varsói Szerződéshez és a Nemzeti Néphadsereg létrehozása magasabb követelményeket állított a hadtörténelem elé. A korszerű honvédelem kiépítése e tudománytól — miként a többitől is — az eközben felmerült kérdések megválaszolásához, a jelentkező feladatok megoldásához való hozzájárulást követelte meg. A Nemzeti Néphadsereg hadtörténelmi és katonapolitikai kutatást, oktatást és propagandát végző intézetének 1958. márciusi felállítása azt a célt szolgálta, hogy ez az intézet támogassa a Nemzeti Néphadsereg további kiépítését és fejlesztését, járuljon hozzá a katonai szakemberek tudományos képzéséhez és működjön közre a közvélemény objektív, pártos tájékoztatásához.

A hadtörténelmi tudományos munkának a forradalmi osztálypolitika szolgálatában való felhasználását illetően a marxizmus—leninizmus klasszikusait és az SZKP-t tekintették példaképnek. A történelmi elemzés nélkülözhetetlen eszköz volt számukra a háború és a fegyveres erők lényegének, történelmi meghatározottságának, osztályjellegének és fejlődési törvényszerűségeinek feltárásá-

ban. Ők a hadtörténelmet az ideológiai harcban szükséges és hatásos fegyverként használták fel a munkásosztály tudományosan megalapozott történelemképének és osztálytudatának kifejlesztésénél és megszilárdításánál. Végül a hadtörténelem tanulmányozása fontos történelmi-elméleti forrás volt számukra a szocialista hadügy kifejlesztéséhez, az új szociális, gazdasági és technikai tényezők fegyveres harcra gyakorolt befolyásának helyes megítéléséhez, valamint az e harcban a mindenkori követelményeknek legjobban megfelelő eszközök, formák és módszerek meghatározásához. Ezekben az ismeretelméleti, politikai-ideológiai és katonai elméleti funkciókban vált hatékonyvá a hadtörténelem-tudomány az elkövetkező években a Nemzeti Néphadseregben.

Nagy volt az általános politikai jelentősége a marxizmus—leninizmus klasszikusai, valamint a német és nemzetközi munkásmozgalom más vezető képviselői gazdag katonai hagyatéka feltárásának. Az ötvenes évek második felének kezdetétől jelentek meg Friedrich Engels, V. I. Lenin, Franz Mehring, V. M. Frunze és Ernst Schneller válogatott katonai írásai.³ Ezek az osztályharc időszerű igényei alapján keletkezett és az elemzésben a szigorúan tudományos objektivitásra támaszkodó írások éppen azokban az években a hadtörténelmi kutatás és oktatás meghatározó alapjai voltak — és máig is azok maradtak. Kiadásuk hozzájárult ahhoz, hogy megvalósítsuk Franz Mehring máig időszerű követelményét: „Éppen a katonai kérdés területén, szinte jobban, mint minden más területen, szükséges elvi nézeteink legerőteljesebb propagandája.”⁴ A Nemzeti Néphadsereg tisztjei és a hadtörténészek e művek tanulmányozásával elsajátították, illetve elmélyítették a munkájukhoz szükséges ismereteket. Ezek alapján átfogó előadó és oktató tevékenységet folytattak, amely sok tekintetben a Nemzeti Néphadsereg kiépítését és a lakosság széles köreinek honvédelmi nevelését szolgálta.

Hasonló célokat szolgált a forradalmi hatalom — német történelemben játszott — szerepének vizsgálata és bemutatása. A Német Demokratikus Köztársaság Néphadserege, jelentette ki W. Stoph vezérezredes, akkori nemzetvédelmi miniszter 1956. január 18-án a Népi Kamara előtt, kapcsolódni fog népünk kiemelkedő haladó hagyományaihoz, különösen a német munkásosztály legjobb képviselőinek hősi harcához, melyet a dolgozó nép kapitalista iga alóli felszabadításáért vívtak.⁵ Ezt a harcot azonban a polgári történészek vagy agyonhallgatták, vagy módszeresen meghamisították. Ezen túlmenően az a körülmény, hogy ez a harc súlyos és áldozatokban gazdag volt, valamint hanyatlások és vereségek kísérték, azt a felfogást táplálta, hogy a német történelem egyetlen nyomorúság volt. A hadtörténészek közreműködtek e felfogás leküzdésében és annak nyilvánvalóvá tételében, hogy Németország története „nem csak az uralkodó osztályok, különösen a német imperialisták szégyenteljes tetteit” tartalmazza, hanem gazdag „szabadságharcos, forradalmi tettekben” is.⁶ Az elnyomott és kizsákmányolt osztályok és rétegek számos fegyveres harcáról írt tanulmányok tették világgossá azt a felismerést, hogy a katonai hatalom a haladó erők kezében a társadalmi haladás érvényre juttatásának az eszköze. Különö-

³ Engels, Friedrich: Ausgewählte militärische Schriften. (Válogatott katonai írások). 2. k. Berlin, 1958. és 1964.; V. I. Lenin: Über Krieg, Armee und Militärwissenschaft. (A háborúról, a hadseregről és a hadtudományról.) 2 k. Berlin, 1958. és 1959.; Mehring, Franz: Krieg und Politik. (Háború és politika.) 2 k. Berlin, 1959. és 1961.; M. W. Frunze: Ausgewählte Schriften. (Válogatott írások.) Berlin, 1956.; Schneller, Ernst: Arbeiterklasse und Wehrpolitik. Ausgewählte Reden und Schriften 1925—1929. (Munkásosztály és véderőpolitika. Válogatott beszédek és írások.) Berlin, 1960.

⁴ Mehring, Franz: Über Antimilitarismus und proletarische Wehrpolitik. (Az antimilitarizmusról és a proletár véderőpolitikáról.) I. m. 1. k. 76. o.

⁵ Stoph, W.: Die Armee der Arbeiter-und-Bauern-Macht. (A munkás—paraszti hatalom hadserege.) L. Neues Deutschland, 1956. január 19.

⁶ A NSZEP KB 1951. október 20-i határozata „a párt legfontosabb ideológiai feladatairól”. L. Dokumente der SED. (A NSZEP dokumentumai.) 3. k. Berlin, 1952. 581. o.

sen azt mutatták meg, hogy a munkásosztálynak kemény osztályharcban kellett kiharcolnia vívmányait, hogy az uralkodó osztály sohasem retten vissza a dolgozók társadalmi haladásért vívott igazságos harcának akár katonai erőszakkal való elnyomásától sem. Ezek a tanulmányok segítették az internacionalista katonai hagyományok feltárását, a szocialista hazafiság és a proletár nemzetköziség közti összefüggés megvilágítását. Elősegítették továbbá az NDK védelmének és a szocializmus közös fegyveres megvédésének szükségszerűségére vonatkozó felismerést. E munkák⁷ egyik legfontosabb eredménye az volt, hogy segítették, és tulajdonképpen először tették lehetővé a német és a nemzetközi munkásosztály nagy katonapolitikai tapasztalatainak a Nemzeti Néphadseregben folyó nevelőmunka számára való feltárását és a szerzett tanulságoknak a honvédelem kiépítésében való átfogóbb felhasználását.

A hadtörténelmi kutatás állandó feladata volt és marad továbbra is „a német reakció, a német imperializmus és militarizmus végzetes nemzetellenes szerepe” feltárásában való közreműködés, „hogy közvetítse népünknek történelme tanulságait, és erősítse eltökéltségét a nyugatnémet imperialisták és militaristák háborús politikája elleni harcban a munkás-paraszt hatalom szocialista vívmányainak védelmére”.⁸ A tematikailag sokrétű munkák⁹ sorában a súlypontot a második világháborúról szóló művek képezik. Ezek segítettek láthatóvá ten-

7 E téren többek között a következő kiadványok állnak rendelkezésre: *Hoyer, S.*: Das Militärwesen im deutschen Bauernkrieg 1524–1526. Berlin, 1975.; *Schnitter, H.*: Volk und Landesdefension. Volksaufgebote, Defensionswerke, Landmilizien in den deutschen Territorien vom 15. bis zum 18. Jahrhundert. Berlin, 1977.; *Renn, L.*–*Schnitter, H.*: Krieger, Landsknecht und Soldat. Berlin, 1976.; *Usczek, H.-J.*: Scharnhorst. Theoretiker – Reformier – Patriot. Sein Werk und seine Wirkung in seiner und für unsere Zeit. Berlin, 1972.; *Helmert, H.*: Die Anfänge der proletarischen Militärtheorie (1824–1852). Berlin, 1970.; *Helmert, H.*–*Usczek, H.-J.*: Bewaffnete Volkskämpfe in Europa 1848/1849. Berlin, 1973.; *Oeckel, H.*: Volkswehr gegen Militarismus. Zur Milizfrage in der proletarischen Militärpolitik in Deutschland von der Mitte des 19. Jahrhunderts bis zum ersten Weltkrieg. Berlin, 1962.; *Oeckel, H.*: Die revolutionäre Volkswehr 1918/1919. Die deutsche Arbeiterklasse im Kampf um die revolutionäre Volkswehr (November 1918 bis Mai 1919). Berlin, 1968.; *Gewehre in Arbeiterhand. Sorozat*, Berlin, 1956–1958.; *Heider, P.*: Antifaschistischer Kampf und revolutionäre Militärpolitik. Zur Militärpolitik der KPD von 1933 bis 1939 im Kampf gegen Faschismus und Kriegsvorbereitung, für Frieden, Demokratie und Sozialismus. Berlin, 1976.; *Wolff, W.*: An der Seite der Roten Armee. Zum Wirken des Nationalkomitees „Freies Deutschland“ an der sowjetisch–deutschen Front 1943 bis 1945. Berlin, 1973.

8 A NSZEP KB Politikai Bizottságának 1955. július 5-i határozata „a történelemtudomány kutatásának és tanításának megjavításáról az NDK-ban”. L. Dokumente der SED. (A NSZEP dokumentumai.) 5. k. Berlin, 1956. 337. o.

9 Többek között a következő kiadványok állnak rendelkezésre: *Brühl, R.*: Militärgeschichte und Kriegspolitik. Zur Militärgeschichtsschreibung des preußisch-deutschen Generalstabes 1816–1945. Berlin, 1973.; *Schnitter, H.*: Militärwesen und Militärpublizistik. Die militärische Zeitschriftenpublizistik in der Geschichte des bürgerlichen Militärwesens in Deutschland. Berlin, 1967.; *Stenzel, E.*: Die Kriegführung des deutschen Imperialismus und das Völkerrecht. Zur Planung und Vorbereitung des deutschen Imperialismus auf die barbarische Kriegführung im ersten und zweiten Weltkrieg, dargestellt an den vorherrschenden Ansichten zu den Gesetzen und Gebräuchen des Landkrieges (1900–1945). Berlin, 1973.; *Charistus, A.*–*Mader, J.*: Nicht Länger geheim. Entwicklung, System und Arbeitsweise des imperialistischen deutschen Geheimdienstes. Berlin, 1975.; *Otto, H.*: Schließen und der Generalstab. Berlin, 1966.; *Otto, H.*–*Schmiedel, K.*: Der erste Weltkrieg. Militärhistorischer Abriss. Berlin, 1977.; Der erste Weltkrieg. Dokumente. (Válogatta és a bevezetőt írta Otto, H. és Schmiedel, K.) Berlin, 1977.; Militarismus gegen Sowjetmacht 1917 bis 1919. Das Fiasko der ersten antisowjetischen Aggression des deutschen Militarismus. (Szerzői kollektiva.) Berlin, 1967.; *Nuß, K.*: Militär und Wiederaufrüstung in der Weimarer Republik. Zur politischen Rolle und Entwicklung der Reichswehr. Berlin, 1977.; *Förster, G.*–*Paulus, N.*: Abriss der Geschichte der Panzerwaffe. Berlin, 1977.; Auf antisowjetischem Kriegskurs. Studien zur militärischen Vorbereitung des deutschen Imperialismus auf die Aggression gegen die UdSSR (1933–1941). (Szerzői kollektiva.) Berlin, 1970.; *Förster, G.*: Totaler Krieg und Blitzkrieg. Die Theorie des totalen Krieges und des Blitzkrieges in der Militärdoktrin des faschistischen Deutschlands am Vorabend des zweiten Weltkrieges. Berlin, 1967.; Fall Barbarossa. Dokumente zur Vorbereitung der faschistischen Wehrmacht auf die Aggression gegen die Sowjetunion (1940–41). (Válogatta és a bevezetőt írta Moritz, E.) Berlin, 1970.; *Watzdorf, B.*–*Charistus, A.*–*Voerster, A.*: Getarnt, entdeckt und aufgerieben. Die faschistische Sondereinheit Brandenburg z. b. V. 800. Berlin, 1961.; *Ramme, A.*: Der Sicherheitsdienst der SS. Zu einer Funktion im faschistischen Machtapparat und im Besatzungsregime des sogenannten Generalgouvernements Polen. Berlin, 1970.; *Müller, N.*: Wehrmacht und Okkupation 1941–1944. Zur Rolle der Wehrmacht und ihrer Führungsorgane im Okkupationsregime des faschistischen deutschen Imperialismus auf sowjetischem Territorium. Berlin, 1971.; 1945. Das Jahr der endgültigen Niederlage der faschistischen Wehrmacht. Dokumente. (Válogatta és a bevezetőt írta Förster, G. és Lakowski, R.) Berlin, 1975.; *Förster, G.*–*Helmert, H.*–*Schnitter, H.*: Der zweite Weltkrieg. Militärhistorischer Abriss. Berlin, 1972.; Der zweite Weltkrieg. Dokumente. (Válogatta és a bevezetőt írta Förster, G. és Groehler, O.) Berlin, 1972.

ni azokat a hajtóerőket, amelyek ezt a háborút huzamos időn át előkészítették. Segítettek továbbá a gazdasági, politikai-ideológiai és katonai háborús előkészületek tartalmának és módszereinek leleplezésében. Hozzájárultak az igazság elterjesztéséhez a Szovjetuniónak a fasiszta német imperializmus szétverésében játszott meghatározó szerepéről és a népek, köztük a német nép legjobb erőinek, antifasiszta ellenállási harcáról. E munkák részét képezték a második világháború története és tanulságai tudományos képének, amely a békeszerető erők erőtudatának fontos forrása, és egyúttal a német és a szovjet nép közti megin-gathatatlan barátság, valamint minden békeszerető nép — egy új háború gyűj-togatói ellen irányuló — testvéri szolidaritásának kifejeződése.

A Nemzeti Néphadsereg hadtörténései ezen túlmenően korán megkezdték az 1945 utáni hadtörténelmi fejlődés egyes irányainak bevonását vizsgálódásaik körébe. Katonapolitikailag és tudományosan igen időszerű feladatként azt vizsgálták, hogyan folyt — mindenekelőtt az USA-imperializmus segítségével — a remilitarizálódás az NSZK-ban, milyen befolyásuk volt erre a nagy polgári pártoknak — a CDU/CSU-nak és az SPD-nek —, és ezek hogyan indokolták és módosították katonapolitikájukat. Elemezték a Bundeswehr történelmi-politika-i eredetét, valamint felállításának, kiképzésének és nevelésének részkérdéseit. Fontos ismeretek jutottak napvilágra az NSZK fegyveres erői osztályel-kötelezettségét illetően a lezajlott hadgyakorlatok és gyakorlatok okmányai-nak, a katonai elméleti gondolkodásnak és a háború milyenségének, valamint a Bundeswehr tagjai politikai-ideológiai befolyásolásának elemzése nyomán.

Az e témakörben megjelent munkáknak¹⁰ nagy nevelő hatásuk volt. Hozzájárultak, hogy a Német Demokratikus Köztársaság fegyveres erőinek tagjai megértsék a magas fokú éberség és az állandó harcokszültség megszilárdításának szükséges voltát. A Német Demokratikus Köztársaság nem egy állampolgárának segítettek, hogy tekintetük élesebb legyen a realitások iránt és meglévő illúzióikat felszámolják. Felvilágosítólag hatottak az NSZK és más kapitalista államok lakosságának egyes részei számára is, mert meggyőző bizonyítékokkal cáfoltak a polgári publicisztika által terjesztett olyan demagóg állításokat, mint a militarista múlt leküzdése az NSZK-ban vagy az imperialista fegyveres erők és katonai paktumok békefenntartó küldetése.

A Nemzeti Néphadsereg hadtörténései korán foglalkozni kezdtek a NSZEP és az NDK katonapolitikája történetének kutatásával, valamint a Nemzeti Néphadsereg történetével. Erre már a hatvanas évek első felében ráirányította a figyelmet pártunk főtitkára, Erich Honecker elvtárs, aki akkor a Nemzetvédelmi Tanács titkára volt, valamint Heinz Hoffmann hadseregtábornok elvtárs, nemzetvédelmi miniszter. Azt a feladatot tűzték elének, hogy vizsgáljuk és ábrázoljuk, milyen feltételek között kellett megoldania a pártnak a katonai kérdést, milyen objektív tényezők követelték meg a Nemzeti Néphadsereg létrehozását és hogyan feleltünk meg e követelménynek a konkrét helyzet-

10 Többek között a következő kiadványok állnak rendelkezésre: Bundeswehr — Armee für den Krieg. Aufbau und Rolle der Bundeswehr als Aggressionsinstrument des westdeutschen Imperialismus. (A Német Hadtörténelmi Intézet szerzői kollektívája.) Berlin, 1968.; Bundeswehr — anti-national und aggressiv. Chronik — Fakten — Dokumente. (A Német Hadtörténelmi Intézet szerzői kollektívája.) Berlin, 1969.; *Hübner, W.*: Die Gesellschaft für Wehrkunde. Ihre Rolle im System der Remilitarisierung Westdeutschlands. Berlin, 1970.; *Speerspitze der Aggression. Zur Entwicklung der westdeutschen Landstreitkräfte (1963 bis 1969).* (A Német Hadtörténelmi Intézet szerzői kollektívája.) Berlin, 1970.; *Schaltzentrum der Aggression. Zur Rolle der Bundeswehrführung im Militär-Industrie-Komplex der BRD.* (A Német Hadtörténelmi Intézet és a „Friedrich Engels” Katonai Akadémia szerzői kollektívája.) Berlin, 1971.; *Militärpolitik kontra europäische Sicherheit und Entspannung. Zur Reorganisation der Bundeswehr der BRD. Ein dokumentarischer Abriss.* (Az NDK Hadtörténelmi Intézetének szerzői kollektívája.) Berlin, 1975.; *NATO — Strategie und Streitkräfte. Die Rolle der Militärorganisation des Nordatlantikkpaktes in der aggressiven Politik des Imperialismus 1949—1975. Militärhistorischer Abriss.* (A Lengyel Hadsereg Hadtörténelmi Intézetének és az NDK Hadtörténelmi Intézetének szerzői kollektívája.) Berlin, 1976.

ben. Vizsgálni kellett továbbá, hogyan fejlődött a Nemzeti Néphadsereg a szocialista katonai koalíció részeként, hogyan alakult ki és szilárdult meg a Német Demokratikus Köztársaságban a nép és a hadsereg egysége, valamint a szocialista országok lakossága és hadseregei egységének elemei. A Nemzeti Néphadseregben rendelkezésre álló dokumentumok és iratok alapján kellett elemezni az addigi út tapasztalatait és tanulságait és hasznosítani azokat a további fejlődés számára. Azóta ezen a téren jelentős munkát végeztünk.¹¹ A Nemzeti Néphadsereg történetére vonatkozó kutatások — H. Hoffmann hadseregtábornok szavai szerint — „a munkastílus alapvető kérdéseinek vizsgálatánál, a vezetési struktúrák elemzése, a politikai nevelőmunka és a kiképzés javítása, a nép és a hadsereg közti kölcsönös kapcsolatok, a fegyveres erők honvédelemben játszott szerepének távlati meghatározása és nem utolsósorban a szocialista katonai koalíció megszilárdítása során kincsesbányának” bizonyultak.¹²

A sokrétű részvizsgálatok azt is lehetővé tették, hogy kiadjuk a német nép történetének kezdeteitől 1945-ig terjedő első egységes marxista—leninista hadtörténelmi vázlatot.¹³ Mindent egybevéve, a Nemzeti Néphadsereg hadtörténetéi fontos közleményekkel és tanulmányokkal járultak hozzá a marxista—leninista történelmi kép kidolgozásához és elterjesztéséhez. Ily módon egyúttal lényegesen hozzájárultak a Német Demokratikus Köztársaság honvédelmének és magjának, a Nemzeti Néphadseregnek a kiépítéséhez és fejlesztéséhez. Egyre nagyobb mértékben feleltek meg a növekvő követelményeknek, különösen a szocialista honvédelmi nevelés területén, és munkájuk olyan eredményeit adták ki, amelyek a Nemzeti Néphadsereg harcerezének és harc-készültségének fokozását szolgálták. Egyúttal minden lépésnél láthatóbbá vált, milyen sok hadtörténelmi esemény vár még feldolgozásra, mennyivel mélyrehatóbban kell vizsgálni a hadügy és a háborúk fejlődésének lényegét és hajtóerőit, hogyan kell fokozni a meggyőző erőt és a hatékonyságot. Egy szóval: minden ismeretszerzés növelte tudásunkat, képzettségünket és munkánk hatékonyságát.

*

A Nemzeti Néphadseregben folyó hadtörténelmi tudományos munka fejlődését a feladataival és hasznosságával, valamint módszertanának alapvető kérdéseivel kapcsolatos vita kísérte és kíséri ma is. Központi helyet foglaltak el azok a hadtörténelem tárgyával és feladataival kapcsolatos viták, amelyeket állandóan úgy folytattak, hogy felhasználták a Szovjetunió és más szocialista országok hadtörténelesei kutatási eredményeit. A vitával kapcsolatos kérdések megoldása nagy elméleti és gyakorlati jelentőséggel bírt, hiszen arról volt szó, hogy meghatározzuk a hadtörténelmi kutatás lehetőségeit és határait, megfogalmazzuk sajátos feladatait, körvonalazzuk a hadtörténelemnek más tudományágakhoz, különösen a hadtudományhoz és a történelemtudományhoz

11 Többek között a következő kiadványok állnak rendelkezésre: Zeittafel zur Militärgeschichte der Deutschen Demokratischen Republik 1949 bis 1968. (A Német Hadtörténelmi Intézet szerzői kollektívája.) Berlin, 1969.; Für den zuverlässigen Schutz der Deutschen Demokratischen Republik. Beiträge zur Entwicklung der Nationalen Volksarmee und des Systems der sozialistischen Landesverteidigung. (Szerzői kollektíva.) Berlin, 1969.; Militärpolitik für Sozialismus und Frieden. Grundfragen der Politik der SED zum militärischen Schutz der revolutionären Errungenschaften und des Friedens von der Gründung der DDR bis zur Gestaltung der entwickelten sozialistischen Gesellschaft. (Az NDK Hadtörténelmi Intézetének szerzői kollektívája.) Berlin, 1976.

12 Hoffmann, H.: Zehn Jahre Nationale Volksarmee — zehn Jahre Schutz des Volkes und seines sozialistischen Vaterlandes. L. Hoffmann, H.: Sozialistische Landesverteidigung. Aus Reden und Aufsätzen 1963 bis Február 1970. 1. rész, Berlin, 1971. 314. o.

13 Kurzer Abriss der Militärgeschichte von den Anfängen der Geschichte des deutschen Volkes bis 1945. (Szerzői kollektíva.) Berlin, 1974.

való viszonyát. Csak így lehetett pontosítani, milyen igényeket lehet és kell számításba venniük a hadtörténéseknek képzésük, munkamódszereik és munkaeredményeik tekintetében. Az e vonatkozású vitákat a Nemzeti Néphadsereg hadtörténései az általuk megoldandó kutatási feladatokkal szoros összefüggésben folytatták. Ez megakadályozta a terméketlen módszertani vitát, és elősegítette nem egy ellentétes felfogás tisztázását és leküzdését.

Amikor a következőkben röviden ábrázoljuk a hadtörténelem-tudomány tárgyával kapcsolatos lényeges nézeteket, ez két okból történik. Egyrészt szeretnénk megismertetni a Hadtörténelmi Közlemények olvasóit azzal a közelmúltban megfogalmazott véleményünkkel, amellyel a Nemzeti Néphadsereg hadtörténész-kollektívája és a hadtudományok művelőinek többsége elvileg egyetértett. Másrészt a hadtörténész aspektusából hozzá szeretnénk járulni ahhoz a gondolatcseréhez, amelyet a szovjet hadtudósok a „tudományos ismeretek rendszere a háborúról és a hadseregről” témában inspiráltak.¹⁴

A hadtörténelem-tudomány tárgya a háborúk és a fegyveres erők. A tárgy mindkét részét tudatosan neveztük meg itt többes számban — eltérően a köznyelvi háború és fegyveres erők megjelöléstől —, hogy kiemeljük a következőt: A hadtörténelem-tudomány, mint történelmi diszciplína, ellentétben a világnézeti-elméleti és a rendszerező tudományágakkal, nem a háborút, nem a hadsereget vizsgálja, hanem a háborúkat és a fegyveres erőket, minden esetben mint konkrét történelmi jelenségeket és folyamatokat. Fontos, hogy ezt figyelembe vegyük, mivel a háború és a fegyveres erők más tudományoknak is tárgya, így például a hadtudományé. A közös tárgy mégsem jelenti azt, hogy e tudományágak tárgyának, a megismerés általuk alkalmazott formáinak és módszereinek, valamint céljaiknak, eredményeik formába öntésének és ábrázolási módszereiknek azonosaknak kell lenniük. Ha például egy hadtudós a második világháború kérdéseivel foglalkozik, akkor először is témáját a hadtudomány szempontjából választja, másodsorban az ennek megfelelő, sajátos megismerési formákkal, kutatási és ábrázolási módszerekkel dolgozza fel, és harmadszor az eredmény formáját összhangba hozza a hadtudomány részéről állított feladattal. Minden más tudós, legyen az hadtörténész vagy hadigazdasági kutató stb., a hasonló kérdés feldolgozásakor a témát saját tudományága szempontjai szerint fogalmazza meg, dolgozza fel és készíti elő felhasználásra. Ha ezeket a körülményeket, például irreális kérdésfelvetéssel vagy rossz témaválasztással nem veszi figyelembe, úgy aligha várhatóak sajátos, tudományosan megalapozott eredmények.

Annak a követelménynek, hogy minden egyes tudományág sajátosságát figyelembe vegyük, mégsem szabad abszolutizáláshoz és ezzel egyik tudományágnak a másiktól való elszigeteléséhez vezetnie. Elsősorban a közös tárgy az — a mi esetünkben a háborúk és a fegyveres erők —, amely az e tárgyat kutató tudományágakat szoros együttműködésre utalja. Más tudományágak kutatási eredményeinek figyelembe vétele minden egyes tudományág számára objektív követelmény. Másodsorban az együttműködés kívánalma azáltal is nagyobb súlyú, hogy a tudományban mind a differenciálódás, mind az integráció folyamata végbemegy és ez megköveteli, hogy minden tárgyat, eseményt és folyamatot a szükségletnek megfelelő, komplex módon vizsgáljunk.

Nem e differenciálódási és integrálódási folyamat ellenére, hanem éppen erre való tekintettel szükséges a hadtörténelem-tudomány számára — miként

¹⁴ Garejew, W.: Das System wissenschaftlicher Kenntnisse über Krieg und Streitkräfte. L. Militärwesen, 1977/5. és 6. füzet; Schütze, K.: Die Militärgeschichtswissenschaft der DDR und das System wissenschaftlicher Kenntnisse über Krieg und Armee. L. Militärgeschichte, 1977/5. füzet.

minden más tudomány számára is —, hogy a tárgy általa *leginkább* vizsgálandó összefüggéseivel kapcsolatos, általa *elsősorban* alkalmazandó megismerési módszerekről alkotott megalapozott nézetek vezessék. A hadtörténelem-tudomány a háborúk és a fegyveres erők történetét, azoknak a társadalmi és állami élet más jelenségeivel és folyamataival összefüggő keletkezését és fejlődését, az ezek alapját képező törvényszerűségeket, valamint működésüknek a mindenkori konkrét történelmi körülmények közti mechanizmusát és sajátosságait vizsgálja. A hadtörténelem sokrétű, megismételhetetlen eseményeinek — minden esetben konkrét történelmi — kutatását összekapcsolja a különböző háborúk, illetve hadseregek közös jegyeinek, összefüggéseinek, lényegi vonásainak stb. feltárásával és vizsgálatával. Így járul hozzá a háborúk és a fegyveres erők fejlődési törvényeinek felismeréséhez. A hadtörténelmi kutatás sajátossága és célja feltételezi, hogy mindenekelőtt a történelmi módszert veszi igénybe és elsődlegesen az ok-okozati összefüggéseket vizsgálja.

A hadtudomány a maga részéről a tárgyat bizonyos mértékben a jelen és jövőbeli fejlődése tekintetében kutatja. Elsősorban egy lehetséges korszerű háborúval, annak politikai és katonai jellegével, a fegyveres harc törvényeivel, az ország és a fegyveres erők háborúra való katonai felkészítésével, valamint a politikai célok eléréséhez szükséges felhasználásuk módszereivel foglalkozik. Ez meghatározza tárgyát is, ennek következtében a hadtudomány elsődlegesen a logikai módszert veszi igénybe és elsődlegesen a tárgy strukturális-funkcionális kapcsolatait vizsgálja.

A két tudományra jellemzők hangsúlyozásából mégsem szabad egyik tudománynak sem a kizárólagosság elvét levezetnie. A hadtörténelem-tudomány számára ez azt jelenti, hogy a megismerés folyamatában a tárgy történelmi és a logikai dialektikus egységét ugyanúgy vegye tekintetbe, mint ok—okozati és strukturális-funkcionális kapcsolatainak összefüggését és kölcsönhatását.

A tárgyra, valamint a hadtörténelmi kutatásban elsődlegesen alkalmazandó megismerési módszerekre és alapvetően vizsgálandó összefüggésekre vonatkozó megértés lehetővé teszi, hogy közelebbről meghatározzuk: társadalmi-történelmi jelenségként a háborúk és a fegyveres erők mely oldalai képezik a hadtörténelem sajátos tárgyát és melyek a hadtörténelmi kutatás fő alkotórészei.

A háborúk és a fegyveres erők a politikától, mint a gazdaság koncentrált kifejeződésétől való közvetlen függőségben fejlődnek. Minden háború meghatározott osztályok, államok vagy koalíciók politikájának erőszakos eszközökkel való folytatása, a fegyveres erők e politika eszközei. A háborúk és a fegyveres erők — ebből következően — fejlődésükben elsősorban a szociális-gazdasági és politikai törvényszerűségeknél vannak alávétve. Egyúttal van bizonyos saját súlyuk és vannak saját törvényszerűségeik, és visszahatnak a társadalmi viszonyokra és a politikára. Ezeknek az összefüggéseknek és kölcsönös kapcsolatoknak a történelmi fejlődése összességében elsődlegesen a történelemtudományok tárgya. A marxista—leninista hadtörténelem-tudomány sajátosan a katonapolitika történetét vizsgálja, mint az osztályok, pártok, államok és koalíciók politikájának azt a részét, amely érdekeiknek és céljaiknak biztosítását vagy megvalósítását katonai eszközökkel szolgálja.

Egy háború történetének vizsgálata során a marxista—leninista hadtörténelem-tudomány annak okait és hajtóerőit, osztályjellegét, lefolyását és kimenetelét elemzi. A háborút összességében kutatja, amelynek során abból indul ki, hogy a háború katonai, gazdasági, politikai-diplomáciai és ideológiai harcformák összekapcsolódása, és hogy különös ismertetőjele a szervezett fegyveres harc. Ezért vizsgálja mindenekelőtt e harc eszközeinek — különösen a fegyveres erők,

a haditechnika és a fegyverzet — bevetését és hatását. Fontos helyet foglal el a hadművészet története, mint a fegyveres erők cselekvéseinek — beleértve az alapul szolgáló elméleti felfogásokat és elveket — olyan összessége, amely a háború politikai és katonai céljainak érvényrejuttatására irányul.

A fegyveres erők történetének vizsgálata során a marxista—leninista hadtörténelem-tudomány első sorban azok keletkezését és fejlődését, osztályjellegét, osztálystruktúráját és bel- és külpolitikai felhasználásuk kapcsán játszott történelmi-politikai szerepüket elemzi. A kutatás kiterjed mind a fegyveres erők egészének történetére, mind részeik és fegyvernemeik, vezetési és igazgatási szerveik történetére. A vizsgálat olyan kérdéseket foglal magába, mint a fegyveres erők kiképzésének és nevelésének, fegyverzetének és felszerelésének, felépítésének és személyi feltöltésének, diszlokációjának és bevetési elveinek története. A hadtörténelem-tudomány végül a katonai gondolkodás történetével és saját történetével foglalkozik.

Ebből kiindulva a Nemzeti Néphadsereg hadtörténészei a következőképpen határozzák meg tudományáguk tárgyát: A hadtörténelem a történettudománynak az az ága, amely a hadügy — különösen a fegyveres erők — és az osztályok, államok és koalíciók fegyveres összeütközéseinek keletkezését és fejlődését társadalmi-történelmi jelenségként, a maga konkrétságában és sokrétűségében kutatja és az e téren ható törvényszerűségeket feltárja. Fő részei: a katonapolitika története, a háborúk és a hadművészet története, a fegyveres erők története, a haditechnika története, a katonai gondolkodás története és a hadtörténelem-tudomány története. A hadtörténelem-tudománynak ismeretelméleti, politikai-ideológiai és katonai elméleti funkciói vannak.

Ezt a felfogást az utóbbi években a Német Demokratikus Köztársaság azon nem hadtörténészei is elfogadták, akik kezdetben a hadtörténelmet a hadtudomány tárgya egyik részének tekintették. Általánosan elfogadott, hogy a két tudományág között szoros kapcsolat áll fenn, hogy mindkettő ráutalt a másik tudományág felismeréseinek hasznosítására, sőt a szoros együttműködésre. Ennek az együttműködésnek a jellegéről mégis egymástól korlátozott mértékben eltérő felfogások vannak. Ezek megnyilatkoznak például abban a kérdésben, hogy az együttműködésnél alárendeltségi, vagy mellérendeltségi viszonyról van-e szó. E sorok szerzője a mellérendelt viszonyt tekinti általában jellemzőnek különböző tudományágak együttműködésében. Egyidejűleg az a véleménye, hogy egy meghatározott feladat jellegétől és céljától függően az alárendeltségi viszony célszerűbb és szükségszerűbb lehet az együttműködésben.

Egy másik kérdés arra a módra vonatkozik, ahogyan a hadtörténelmi felismerések a hadtudomány számára hasznosíthatók. Ma ugyan már egy magasabb parancsnok sem vár recepteket a hadtörténelemtől, nem egy azonban adott esetben többet kíván, mint történelmi elemzést, illetve összegzést. Ilyen irányú elvárásokra és megfelelő kritikára nemcsak a hadtörténelem tárgyára, valamint lehetőségeire és hatáiraira vonatkozó téves felfogások ösztönöznek. Gyakran okozzák ezeket olyan munkák, amelyek alig emelkednek felül a leíró jellegre. Mivel itt nincs hely a felvetett kérdés valamennyi oldalának megvitatására, a következőkben a hadtörténelemnek csak azokra a legáltalánosabb vonatkozásaira utalunk, amelyek jelentősége kétségtelen a hadtudomány számára.

A társadalmi fejlődés minden törvényszerűségének felismeréséhez vezető út, így azoké is, amelyeknek a háborúk és a fegyveres erők fejlődése alávetett, és ebből következőleg a háború és a fegyveres erők lényegének társadalmi-történelmi jelenségként való felismeréséhez vezető út is, e jelenségek történetének tanulmányozásán át vezet. Ahogyan Marx és Engels írta: „Csak egyetlenegy tu-

dományt ismerünk, a történelem tudományát”,¹⁵ s így éppen a történelmi folyamatnak a társadalmi jelenségek felismerése céljából végzett elemzése egyetemes jelentőségéből indultak ki. Lenin a maga részéről minden társadalmi jelenség vizsgálatára vonatkozóan nyomatékosan aláhúzza: „A marxizmus egész szelleme, egész rendszere megköveteli, hogy minden tételt csak a) történelmileg, b) másokkal való kapcsolatában, c) a történelem konkrét tapasztalataival való kapcsolatában vizsgáljunk”.¹⁶ Más helyen pedig azt követelte: „... minden kérdést abból a szempontból vizsgáljunk, hogyan jött létre a szóban forgó jelenség a történelem folyamán, milyen főbb szakaszokon ment át fejlődése során, s ennek a fejlődésnek szempontjából vizsgáljuk meg, hogy mivé lett most.”¹⁷

A hadtörténelem-tudomány mégsem csak általánosító, a törvényszerűségeket, összefüggéseket és kölcsönhatásokat elemző és magyarázó, hanem egyúttal leíró tudomány is. Nagy szerepet játszik benne a történelmi folyamat lefolyása, a történelmi tény bizonyos értelemben önálló értéket jelent. A hadtörténelem a történelmi eseményt, illetve folyamatot a maga konkrétságában és sokrétűségében, dialektikájában és bonyolultságában vizsgálja és írja le. Megmutatja benne mind az általánost, mind az egyedit és sajátost. A hadtörténelem képes arra, hogy a társadalmi fejlődésnek azokat a törvényeit és törvényszerűségeit, amelyek nem öltenek közvetlenül alakot, igen szemléletesen és elevenen ábrázolja és megmutassa, hogyan és milyen eredménnyel érvényesülnek azok konkrét esetben. Ily módon a hadtörténelem a múlt tapasztalatainak őrzőjévé, a hadügy gazdag tárházává, a katonai gondolkodás oktatásának és tökéletesítésének eszközüvé válik. Így katonai területen is — miként a társadalmi élet minden egyes szférájában — a történelmi tapasztalatok és tanulságok ismerete és figyelembevétele az aktuális feladatok helyes megoldásának lényeges tényezője.

Természetesen a hadtörténelem tapasztalataihoz, és különösen a háborús tapasztalatokhoz, differenciáltan kell közeledni. Azokban az időkben, amelyekben mind az általános társadalmi fejlődés, mind a hadviselés eszközeinek és módszereinek a fejlődése nagyon lassan, evolúciós úton halad, ezek a tapasztalatok gyakran nagyon sokáig megtartják értéküket. Korunkban azonban, amelyet két ellentétes rendszer harca mellett a tudomány és technika viharos fejlődése — beleértve a háborúkra és a fegyveres erőkre gyakorolt hatásukat is — jellemez, a hadtörténelem bizonyos tapasztalatai elavulnak, különösen gyorsan a háborús tapasztalatok, míg mások egészen elvesztik értéküket.

A fenti fejtegetésből világossá válik, milyen módon hasznosíthatók a hadtörténelmi kutatás felismerései a hadtudomány számára. A hadtörténelem-tudomány katonai-elméleti funkcióját nem közvetlenül gyakorolja, hanem csak a hadtudományon és más tudományágakon keresztül. Az általa nyert felismeréseket és közvetített tapasztalatokat ezek a tudományágak kritikusan szembesítik az azóta beállt változásokkal és új feltételekkel, és feldolgozzák azokat a korszerű háború követelményei szempontjából. Ha például a történelmi tapasztalatoknak a katonai szabályok, utasítások, szabályzatok, számára való hasznosításáról van szó, akkor ez a hadtudomány vagy az illetékes szakterületi szerv feladata. Magától értetődő azonban, hogy a hadtörténelem-tudomány ilyen feladatokra is alkalmazható egészen sajátos célzatú kutatásoknál. Grecskónak, a Szovjetunió marsalljának, az érdemekben gazdag hadvezérnek és a Szovjetunió — sok éven át — honvédelmi miniszterének tapasztalatai szerint a hadtörténelem megóv a fantá-

15 *Marx—Engels: A német ideológia. Marx—Engels Művei, 3. k. Budapest, 1960. 20. o.*

16 *Lenin: An Ines Armand. L. Művei. (Német kiadás.) 35. k. Berlin, 1962. 227. o.*

17 *Lenin: Az államról. Lenin Összes Művei, 39. k. Budapest, 1973. 64. o.*

ziakergetéstől és a szélsőségektől, és — miközben a gyakorlati tapasztalat elemét viszi az elméleti fejtegetésekbe — az elméleti végkövetkeztetéshez értékes nyersanyagot szolgáltat.⁴⁸

A Nemzeti Néphadsereg hadtörténéseinek tudomásuk van azokról a magas elvárásokról, amelyek az előbbiekből munkájukhoz kapcsolódnak. Ezért továbbképzésük keretében állandó helye van a hadtudománynak. Éppen így törekednek arra, hogy a szorosan vett katonai gyakorlattal a szükséges kapcsolatban legyenek. Hatékonyabbá kívánják tenni a hadtudósokkal való együttműködést, az együttműködés gazdag lehetőségeit jobban fel akarják használni a honvédelem érdekében.

*

A NSZEP IX. kongresszusa által meghatározott nagy igényű és távolba mutató feladatok magasabb követelményeket támasztanak a hadtörténelem-tudomány ismeretelméleti és politikai-ideológiai funkciója megvalósításának vonatkozásában is. Állandóan új kérdések adódnak korunk társadalmi fejlődésének növekvő bonyolultságából, a társadalom katonai és minden más területe közti kölcsönös, konkrét történelmi kapcsolatokból, valamint a szocializmus és imperializmus közti harc dinamikájából és bonyolultságából. Az ideológiai osztályharc, amelyen belül a hadtörténelem fontos terület, élesedik. Végül a nemzedékváltás is mindig új követelményeket von maga után. A hadsereghez tartozó minden új évfolyam számára a Német Demokratikus Köztársaság és honvédelmének fontos fejlődési szakaszai már nem jelentenek tudatos, személyes élményt. Személyes tapasztalataik csak a legközelebbi múltról vannak. Szükséges azonban, hogy ezeket a tapasztalatokat, még ha olyannyira a szocializmus és sikeres fejlődése formálta is őket, történelmileg kiegészítsük és a nekik megfelelő helyre soroljuk.

A fegyveres erőkre háruló osztályharcos feladatok teljesítése, tekintettel a megoldandó osztársadalmi feladatok történelmi nagyságára és bonyolultságára, komplex megközelítést, és az említett feladatokat meghatározó, irányadóan befolyásoló összefüggésekbe és kölcsönös kapcsolatokba való mély betekintést követel meg. Ezek felismeréséhez és az új kérdések megválaszolásához értékes hozzájárulást jelenthet a megtett út és az aközben felmerült kérdések és nehézségek leküzdésének elemzése, valamint az eközben nyert felismerések általánosítása. A Német Demokratikus Köztársaságban folyó hadtörténelmi munka számára különösen fontos kérdéscsoportok adódnak többek között a következők közül:

— a szocializmus és béke közti összefüggés és annak kölcsönös dialektikus kapcsolata a szocialista államok katonai erőfeszítéseivel;

— a katonailag jelentős világtörténelmi események és a német hadtörténelem eseményei közti kölcsönhatás, valamint a nemzeti és a nemzetközi közt fennálló dialektikus kölcsönhatás a szocializmus katonai védelme során.

Az emberiség jelenlegi fejlődésének legidősebb kérdéseire tartozik a béke megőrzése és megszilárdítása. Az e célhoz vezető út hosszú és nehézségekkel teli, az eközben megoldandó feladatok sokrétűek és bonyolultak. Ezt a folyamatot még az is megnehezíti, hogy a tudománytalan világnézet, a polgári ideológia és történelemszemlélet, valamint a valóság célzatos elködösítése vagy meghamisítása révén a békeszerető emberek millióinak hamis képet közvetítenek a béke jelenlegi veszélyeztetésének és korunk háborúinak az okairól, valamint a háborúk megakadályozásának és a béke megszilárdításának a lehetőségeiről.

⁴⁸ Grecsko, A. A: A szovjet állam fegyveres erői. Budapest, 1976. 412. o.

Az egész szocialista államközösség marxista—leninista történészei törekvéseinek keretében a Német Demokratikus Köztársaság hadtörténészei is már nem egy esetben jelentősen hozzájárultak az e témakörrel kialakított tudományos képhez. Többek között új történelmi bizonyítékokat szolgáltatottak — az 1945 utáni katonapolitika története terén végzett vizsgálatok révén — a szocializmus és béke közti elválaszthatatlan összefüggésről, valamint az imperializmus lényegéből fakadó agresszivitásról és a rabló, igazságtalan háborúk veszélyéről. Ezeket a törekvéseket folytatnunk kell. Ugyanakkor néhány aspektusnak nagyobb figyelmet kell szentelnünk és néhány új vonatkozást is figyelembe kell vennünk.

A hadtörténészek vizsgálataiban nagyobb figyelmet kell például szentelni a szocialista fegyveres erők növekvő harci erejének és harckészültségének a szocialista békepolitika megvalósítására és az agresszív imperialista cselekedetek megzabolozására gyakorolt konkrét befolyásának. A történelem megmutatta, hogy a szocializmus és imperializmus közti erőviszonyok fejlődését sok tényező befolyásolja, és hogy a szocializmus javára történő további megváltozását végső soron annak haladó gazdasági ereje biztosítja. De a történelem azt is megmutatta, hogy mindenekelőtt a szocializmus erős, legyőzhetetlen fegyveres erőire van szükség ahhoz, hogy egyáltalán létrejöhessen ama békés verseny, amelyben a szocializmus teljesen kibontakoztathatja előnyeit, vonzerejét és befolyását.

Éppen a legutóbbi időben élesztgetik az imperialista ideológusok — újólaj — a szovjet fenyegetésről szóló hazugságot. Az egyik leggyakoribb érv úgy hangzik, hogy a Szovjetunió fegyveres erői állítólag lényegesen erősebbek, mint ahogyan az az ország védelméhez szükséges lenne, és a Szovjetunó arra törekszik, hogy „az első csapást” mérje. L. I. Brezsnyev, az SZKP KB főtitkára, visszautasította ezeket a rosszindulatú rágalmakat és kijelentette, a Szovjetunió törekvései arra irányulnak, hogy „ne kerüljön sor sem az első, sem a második csapásra, hogy egyáltalán ne legyen nukleáris háború. Szemléletünkben ezekben a kérdésekben a következőképpen lehetne megfogalmazni: a Szovjetunió védelmi potenciáljának elegendőnek kell lennie ahhoz, hogy senki se próbálkozzék békés életünk megsértésével. S nem a fegyverzetekben való fölényre, hanem éppen a fegyverzetek csökkentésére, a katonai konfrontáció enyhítésére való törekvés — ez a mi politikánk”.¹⁹ Ezt a magatartást a történelem teljesen igazolja. A hadtörténészek feladata, hogy konkrétan és meggyőzően ábrázolják és észlelhetővé tegyék: a szovjet fegyveres erők és a Varsói Szerződésben vele egyesült hadseregek szükségszerű tökéletesítése és növekvő ereje sohasem vezet mások fenyegetéséhez, s egyéb módon sem veszélyezteti a békét. Ez a magatartás azt eredményezte, hogy az imperializmus agresszív erőinek mozgástere minden vonatkozásban korlátozottabbá, a béke pedig szilárdabbá vált.

A másik új szempont, amelyet a hadtörténelmi munkában figyelembe kell venni, abból adódik, hogy az imperializmus megváltozott létfeltételei azoknak a formáknak a vonatkozásában is változásokat eredményeztek, amelyek között agresszív lényege megnyilatkozik és katonai hatalma bevetésre kerül. Felületes, vagy tudatosan eltorzított szemlélet esetén úgy tűnik, mintha az imperializmus az 1945 előtti időkhöz képest lényeges dolgokban megváltozott volna. A századfordulótól 1945-ig minduntalan éles, világosan napfényre kerülő ellentmondások voltak az imperialista hatalmak között, amelyekhez nyílt fenyegetések, vagy a fegyveres erőszak alkalmazása kapcsolódtak. Ezek két világháborúban érték el csúcspontjukat. A jelen más képet mutat. Az imperialista államok kö-

¹⁹ Brezsnyev, L. I. időszzerű külpolitikai kérdésekről mondott tulai beszéde. L. Reális békeprogram. Fáklya, 1977. 3. sz., 4—5. o.

zött, a fennálló ellentmondások dacára, erős az együttműködési tendencia, s úgy tűnik, a köztük kitörő háború lehetősége eltűnt. Ez az együttműködés, amely a valósággá vált szocializmussal és a népek nemzeti és szociális felszabadító mozgalmával szembeni ellenséges érzület jegyét viseli, különösen erősen fejlett katonai területen. Ilyen előjel mellett még a különböző imperialista katonai paktumok között is többé-kevésbé szoros kapcsolatok vannak. A főbb imperialista hatalmak fegyveres erőinek közvetlen bevetése harccselekmények formájában számszerűleg csökkent.

Természetesen nem hiányzik a polgári politikusok, magas rangú katonák és ideológusok azon kísérlete, hogy kihasználják ezeket a jelenségeket az imperializmus és fegyveres erőinek védelmére. Ha már eddig is tagadták az imperializmus lényegéből fakadó agresszivitást, úgy most ehhez kiegészítésként kitalálták a kapitalizmus imperializmuskori nemzetközivé válása békeerősítő tendenciájának tézisé²⁰. A két világháborút a történelem üzemi balesetének nyilvánítják, az imperializmusra nem jellemzőnek és rendjétől idegennek állítják be. Ha már így egyszer megállapították, hogy az imperializmusból hiányoznak az agresszív jellemvonások és célok, akkor már csak logikus következmény, hogy az imperialista fegyveres erőknek és katonai paktumoknak mindenekelőtt a szocialista és a felszabadult nemzeti államok ellen irányuló katonai erőfeszítéseit, valamint feladatát természetesen „a megelőző védelem” formájának adják ki.

A Nemzeti Néphadsereg hadtörténeisére vár az a feladat, hogy az imperialista agresszivitás megnyilatkozását illetően a fenti és más jelenségek tudományosan megalapozott tisztázásához, valamint az azokból megalkotott elméletek leleplezéséhez meggyőzően hozzájáruljanak. A kutatásban többek között az állami és társadalmi élet katonai és más területei közti kölcsönös kapcsolatoknak, valamint megvalósulásuk konkrét formáinak és módszereinek kell nagyobb figyelmet szentelnünk. E kapcsolatok sokrétűségét és konkrét tartalmát differenciáltabban kell megragadnunk, hogy elkerüljük a leegyszerűsítő elképzeléseket és az abszolutizálásokat. A katonai vezető szervek és személyiségek cselekedeteinek, valamint az e cselekvések alapját képező motívumoknak mélyebb, konkrét történelmi vizsgálata szükséges mind objektív értékelésükhöz, mind az alapvető összefüggések tisztázásához.

Az NDK hadtörténeiséi nagy felelősséget látnak abban, hogy a nyugatnémet imperializmus 1945 utáni, napjainkig terjedő katonapolitikájának és hadügyének történelmi fejlődését és szerepét vizsgálják. Az európai monopolburzsoáziának ez a gazdaságilag legerősebb és egyúttal legagresszívabb része állandóan fokozta katonai potenciálját, valamint befolyását a NATO katonai stratégiájára és ezzel együtt annak veszélyességét. H. Hoffmann hadseregtábornok, a NSZEP KB Politikai Bizottságának tagja és az NDK nemzetvédelmi minisztere, ebben az összefüggésben 1977. novemberében kijelentette: „Higgadtan meg kell állapítanunk, hogy az NSZK katonai potenciáljának növekedésével egyidejűleg nőtt annak a kockázata, hogy a reakciós politikusok és magas rangú katonák készek »Nyugat-Európának ezt a legmodernebb katonai hatalmát« a mérleg serpenyőjébe dobni.”²¹ Az e kérdéskörre vonatkozó történelmi és jelenkori vizsgálatok és feldolgozások segítenek abban, hogy élesebbé tegyék a tekintetet a realitások számára és elejét vegyék az illúzióknak az NSZK-nak a NATO keretében kifejtett katonapolitikája gazdasági, politikai és katonai okai és céljai

²⁰ Lásd többek között *Mommsen, W.*: Das Zeitalter des Imperialismus. Frankfurt am Main — Hamburg, 1969.

²¹ *Hoffmann, H.*: Ki erőlteti a fegyverkezési versenyt? A Neues Deutschland interjúja Heinz Hoffmann hadseregtábornokkal. L. Neues Deutschland, 1977. november 23.

vonatkozásában. Ezek szükségszerű hozzájárulást jelentenek azoknak az ideológiai diverzióknak a leleplezéséhez is, amelyeket az imperialista és militarista körök azzal a céllal folytatnak, hogy elátkozzák a Varsói Szerződés tagállamainak a szocializmus és a béke megbízható védelmére irányuló katonapolitikáját.

Ebben az összefüggésben szükségesnek látjuk, hogy áttérjünk az imperializmus által 1945 után kirobbantott, illetve szított háborúk és fegyveres konfliktusok rendszeres hadtörténelmi kutatására és ábrázolására. Különösen gondosan kell eközben vizsgálni az imperializmus katonai hatalmának bevetési formáit, a katonai és nem katonai harceszközök és -formák egymásbefonódását, a tudományos-technikai haladásnak az imperialista hadügyre gyakorolt hatásait, különösen azt a hatást, amelyet a harccselekmények lefolyási módjára és a különböző fegyvernemek és azok bevetési elveinek fejlődésére gyakorolt.

Részletesebben kell elemezni az imperialista táborban az ellenerők és a differenciálódások katonapolitikára gyakorolt befolyását is. A forradalmi munkásmozgalom és a szocializmus megerősödése, világnézetüknek és politikájuknak növekvő vonzereje, valamint ezek eredményei és nem utolsósorban katonapolitikájuk és katonai hatalmuk — ha különböző mértékben is — minden időben befolyásolta az imperialista katonapolitika számítását. Jelenleg ez okozza az imperializmus bizonyos köreiből a háborúnak a politika használható eszközeként játszott szerepével és a fegyveres erők értékelésével kapcsolatos új magatartást és elképzelést. A hadtörténelmi folyamatok és események megértéséhez fontos hozzájárulás ezeknek a befolyásoknak és hatásaiknak pontosabb vizsgálata. A történelmi tapasztalat itt is egyrészt az imperialista alkalmazkodás túlértékelésével kapcsolatos illúziókra figyelmeztetésként, másrészt a katonai feszültségek megszüntetéséhez és a béke megszilárdításához vezető lehetséges új lépésekre vonatkozó tanácsként hat.

Az előbbiekkal összefüggésben a Nemzeti Néphadsereg hadtörténészei szükségesnek tartják, hogy nagyobb figyelmet szenteljenek a nemzeti és a nemzetközi hadtörténelem összefüggései vizsgálatának. A jelentős világtörténelmi események és folyamatok, különösen az olyan fordulópontok, mint a Francia Forradalom, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom vagy a Szovjetunióé és szövetségeseinek a fasiszta agresszorok fölötti győzelme, állandóan nagy befolyást gyakoroltak a német hadtörténelemre. A nemzeti katonai fejlődés viszont gyakran jelentős mértékben befolyásolta a nemzetközi folyamatok menetét. Az összefonódásnak ez a folyamata jelentős impulzusokat kapott a kapitalista világpiac kialakulásától és különösen felerősödött a kapitalizmusnak imperialista szakaszába lépésével.

A kutatás számára ezért módszertani jelentőségű az a felismerés, hogy nem beszélhetünk az imperializmusról, ha közben csak egy ország helyzetét látjuk. A hadtörténelem nemzetileg beszűkült, a nemzetközi osztályharcot elégtelenül figyelembe vevő ábrázolása a katonai folyamatok és események lefolyását és jelentőségét egyoldalúan, sőt hamisan tükrözi és a téves tanulságok és végkövetkeztetések veszélyét rejti magában. A német hadtörténelem folyamatainak helyes egyetemes történelmi besorolása többek között azt követeli meg, hogy az egyetemes történelem mindenkori korszakának tartalmából és azokból az osztályerőkből induljunk ki, amelyek e korszak jellegét meghatározták; hogy feltárjuk a meglévő nemzetközi összefüggéseket és kölcsönös kapcsolatokat; hogy azoknak az eseményeknek és folyamatoknak az alapján tájékozódjunk, amelyek objektíve a mindenkori leghaladóbb mozgalmat testesítik meg. Ezeknek és más kérdéseknek a bevonásával a nemzeti hadtörténelem képe tárgyilagossabb

lesz. Csak így lehet megoldani a katonai haladás ismertetőjegyeire, lényegére, hajtóerőire és meghasonlott jellegére vonatkozó, rendkívül bonyolult kérdést az antagonisztikus osztálytársadalomban.

Az egyetemes történeti besorolás szükséges a proletár osztályharc katonai területen folytatott kutatása számára is, mert ez kezdettől fogva nemzetközi jellegű volt. A harc különböző és részben nagyon bonyolult nemzeti és nemzetközi feltételeiből és követelményeiből kiindulva még mélyrehatóbban kell vizsgálnunk a munkásmozgalom katonapolitikájának elméleti és gyakorlati fejlődését. Az elemzésnek meg kell ragadnia mind az ellentétesen ható erőket, mind az előmozdító körülményeket és a szolidáris támogató erőket. Meg kell mutatni, hogyan fejlődött és szilárdult meg a munkásosztály nemzetközi szolidaritása, milyen eszközökkel és módszerekkel hatott a reakció e folyamattal ellentétesen, és milyen hatással volt a mindenkori konkrét harcok kimenetelére és a történelmi folyamat menetére a nemzeti és nemzetközi objektív összefüggése, valamint ennek a katonapolitikában való tudatos figyelembevétele.

Nagyon időszerű hadtörténelmi kérdések adódnak a nemzeti és nemzetközi hadtörténelem összefüggéséből, mindenekelőtt a szocialista védelmi koalíció növekvő felelőssége, államainak és hadseregeinek mind szorosabb összefogása tekintetében. Ezekhez tartoznak többek között a nemzeti és nemzetközi kölcsönös dialektikus kapcsolatának a szocializmus katonai védelmében megnyilvánuló kérdései, a szocialista hazafiság, és internacionalizmus összefüggésére, valamint az ebből adódó következtetésekre vonatkozó kérdések. A válasz kiemelkedően gyakorlati jelentőségű a honvédelem megszervezése és a szocialista hadseregek közti fegyverbarátságai kapcsolatok elmélyítése szempontjából.

Érthető, hogy a Nemzeti Néphadsereg — a Német Demokratikus Köztársaság munkás—paraszt hatalmának eszköze és a Varsói Szerződés Egyesített Fegyveres Erői része — történetére vonatkozó kutatás még a kezdeteknél tart. Az első kutatási eredményekhez tartoznak például, hogy pontosabb ismeretekkel rendelkezünk arról, milyen befolyással volt a nemzetközi helyzet, különösen a szocializmus visszaszorítására irányuló imperialista politika különböző variánsai, a NSZEP biztonsági és katonapolitikájára, hogyan alkalmazta a párt a szocialista forradalom és a szocialista építés katonai védelmének általános érvényű törvényszerűségeit a Német Demokratikus Köztársaság konkrét viszonyaira az adott nemzetközi feltételek között, milyen formákban hatottak a testvéri szocialista hadseregek tapasztalatai, mindenekelőtt a szovjet hadsereg segítsége és támogatása a Nemzeti Néphadsereg fejlődésére. Már rendelkezésre áll egy-két tanulmány a szövetséges hadseregek közti kapcsolatok történetéről, köztük a Nemzeti Néphadsereg és a németországi szovjet hadseregcsoport, valamint a lengyel hadsereg egységei és alegységei közti kapcsolatokról. A vizsgálatok egy sor adatot tártak fel arról, hogy a szocialista közösség katonai védelmének megszervezése és a Német Demokratikus Köztársaság honvédelmének kialakítása között kezdettől fogva szoros a kölcsönös kapcsolat. Ezek az adatok bizonyítékként szolgálnak a NSZEP alkotó jellegű politikájára is, amelynek alapját „a szocialista építés általánosan érvényes törvényszerűségeinek elsőbbsége és a minden egyes országbeli speciális adottságok figyelembe vétele közti egység”²² képezi.

Az e témakörre vonatkozó kutatásokat fokozott mértékben folytatni fogjuk. Ennek során mind a történelmi folyamat egyes részleteinek pontos elemzéséről,

²² A NSZEP KB beszámolója a NSZEP VIII. kongresszusán, jelentéstevő E. Honecker, L. Protokoll der Verhandlungen des VIII. Parteitagés der SED. (A NSZEP VIII. kongresszusának jegyzőkönyve.) 1. k. Berlin, 1971. 41. o.

mind mélyebb, elméleti érvényesítésről van szó. A Nemzeti Néphadsereg keletkezése, mint ismeretes, eltérően az antifasiszta felszabadítási küzdelem következtében keletkezett többi szocialista hadseregtől, egy sor sajátosságot mutat. A szövetséges hadseregek közti különbségek más területeken is megtalálhatók. Ennek ellenére, alapvető feladataik és a megoldásuk folyamatában jelentkező fejlődési problémák egyre hasonlóbban és azonosabban alakulnak. E jelenség okainak és feltételeinek vizsgálata, továbbá annak összehasonlító elemzése, hogy milyen módon vették figyelembe az ezekből eredő követelményeket, a jövő feladatainak megoldásához értékes ismereteket tud nyújtani. Az érdeklődést keltő kérdések érintik a honvédelem minden területét, többek között a szocialista katonai személyiségek kiképzését és nevelését, a szövetséges hadseregek felépítését és tagolódását, valamint felszerelését és felfegyverzését, a különböző parancsnoki szinteken való együttműködést stb. A Nemzeti Néphadsereg hadtörténetészei érdekeltek abban, hogy e területen kicseréljék tapasztalataikat és eredményeiket a testvérintézményekkel, valamint hogy megfelelő formában együttműködjenek velük.

A szocialista államok és hadseregek közeledése objektív, törvényszerű folyamat. Ebből következik a nemzeti és nemzetközi dialektikus kölcsönhatáson alapuló kapcsolata, amelynek számításba vétele a szocialista katonapolitika egyik alapkérdése. E kölcsönös kapcsolat lényeges elemei a következők 1. a szocializmus katonai védelme általánosan érvényes törvényszerűség; 2. e védelem lényegét tekintve nemzetközi és igényli az erők egyesítését; 3. a katonai védelem területén az együttműködés állandóan konkrét történelmi és nemzeti feltételek között folyik. Az a nemzetközi jelleg, amely a szocialista államok katonai védelmi törekvéseit egyesíti, nemcsak az imperializmus általi közös fenyegetettség és a megegyező érdekek és célok meglétéből áll, hanem megfelelő katonapolitikai feladatok és programok közös kidolgozására és megvalósítására irányuló törekvésből is, mert a közös védelem óvja legjobban a nemzeti érdekeket is.

Az ilyen vizsgálatokból nyert felismerések haszna túlhaladja a marxista—leninista történelemképhez való hozzájárulást. Időszerű jelentősége többek között abból adódik, hogy a jelenlegi fejlődés kérdéseit érintő vita fokozottabban történelmi köntösben folyik. Amellett a történelmi tapasztalat nemcsak az ideológiai harc tárgya és eszköze, hanem egyúttal a stratégia kialakítását befolyásoló egyik elem. Ez aláhúzza a hadtörténelmi tudományos munka objektivitásával és pártosságával szemben támasztott magas követelményeket. A történelemtudományok, tárgyuk és módszerük alapján, abban a helyzetben vannak, hogy anyagukat nagy mértékben könnyen érthetően, szemléletesen és meggyőzően tudják közvetíteni. A történelemtudományok lehetővé teszik, hogy azokat a társadalmi törvényeket és törvényszerűségeket, amelyek nem öltenek közvetlenül formát, valamint a szubjektív tényező szerepét ezek érvényesülése során, igen szemléletesen és elevenen ábrázoljuk. Mindenesetre ezek a lehetőségek nem érvényesülnek önmaguktól. Ezért a Nemzeti Néphadsereg hadtörténetészei állandóan arra törekkenek, hogy továbbfejlesszék a ténykutatás és -közlés egysége, a történelmi materialista általánosítás és az időszerű politikai kérdések kialakítása iránti készségüket. A meggyőző ábrázolás megköveteli, hogy következetesen alkalmazzuk az objektivitást, a pártosságot és a marxista történetiség alapelveit, kerüljük a sematizmust és a leegyszerűsítést, a mai ismereteknek a történelemben való visszavetítését. „Mindent konkrétan történelmileg vizsgálni!” Ezt az axiómát kell feltétlenül követni a történettudományi munkában, mert ennek megsértése értéktelenné teszi a történettudományi munka eredményeit.

Ebben az összefüggésben a Nemzeti Néphadsereg hadtörténetészei szüntelenül

azon fáradoznak, hogy tökéletesítsék módszertani képességeiket. A hadtörténelmi tudományos munka nem merülhet ki a hadtörténelmi folyamatok és események leírásában. Fel kell tárnia és igazolnia kell azok összetársadalmi feltételeit és hatásait, valamint lényegét, meg kell különböztetnie a fontos eseményeket a kevésbé fontosaktól, meghatározásokat kell adnia, fel kell ismernie, illetve ki kell mutatnia a törvényszerűségeket és ezáltal segítenie kell a múlt, jelen és jövő összefüggéseire, irányuló tekintet kitágítását. Csupán tényekkel, legyenek azok bármilyen tartalmasak és hitelesek, ez nem elegendő el. Ehhez a tudományos elmélet és módszertan, a munkásosztálynak a szó valódi értelmében először tudományos felismeréseket lehetővé tevő világnézete alapján végzett tudatos elemzésükre és általánosításukra van szükség. Szükséges, hogy minden munkát következetesen e tudományos világnézet szempontjából dolgozzanak ki és írjanak meg. A materialista dialektika tudatos alkalmazásának a hadtörténelmi kutatásban is a módszertani törekvések elsőrendű céljának kell lennie.

Magasabb hatékonyságra irányuló törekvésünkben végül állandóan figyelembe vesszük, hogy a szocialista meggyőződés fejlesztése és megszilárdítása a polgári ideológiával való állandó vitában megy végbe. Eközben a legfontosabb módszerünk a hadtörténelemtől alkotott marxista—leninista kép offenzív és pártos ábrázolása marad. Ez a kép az összességében egyetlen tudományos elméleten és módszertanon alapul, ebben az objektivitás és a pártosság egységet képez. Ez a kép az imperializmussal, ideológiájával és történelempévével jelenleg folyó ideológiai összeütközésünk minden alapkérdéséhez egy sor cáfolhatatlan történelmi bizonyítékot nyújt. Ez éppen úgy igaznak bizonyul a szocialista katonai hatalom és a béke biztosításának dialektikus kérdésében, mint a szocialista hazafiság és a proletár internacionalizmus egységének, vagy az imperializmus lényegének és nem csökkenő agresszivitásának kérdésében. Itt is érvényes azonban, hogy még jobban meg kell tanulnunk a tudományunkban rejlő lehetőségek hasznosítását. Képesse kell válnunk, hogy még nagyobb jártassággal bánjunk a történelmi tapasztalatokkal. A polgári történelempép és az alapját szolgáló ideológia bírálatát nagyobb bizonyító erővel kell folytatnunk és még hatékonyabban kell igénybe vennünk a tények erejét és az érvek logikáját.

Abban a törekvésünkben, hogy a növekvő követelményeknek állandóan újra megfeleljünk, állandóan értékes támogatást jelentett számunkra a szovjet hadsereg és minden más szocialista hadsereg testvérintézetével való együttműködésünk. Ennek további kiépítését olyan objektív követelménynek tekintjük, amelynek jelentősége — tekintettel államaink és hadseregeink mind szorosabb összefogására — fokozottan nő. Az együttműködést saját tudományos munkánk színvonalának és hatékonyságának fokozásában fontos tényezőnek, továbbá fegyvertársainkkal szembeni kötelezettségnek is tekintjük. Hasznosítanunk kell az együttműködés minden formáját, a tapasztalat- és anyagcserétől kezdve a tudományos elméleti és módszertani kérdések megvitatásán át a kiválasztott közös tevékenységig és a nemzetközi konferenciákon való tervszerű együttműködésig. A Német Demokratikus Köztársaság hadtörténelmeszei mindent megtesznek annak érdekében, hogy megfeleljenek az e területen rájuk háruló felelősségnek.

ОБ АКТУАЛЬНЫХ ВОПРОСАХ ВОЕННО-ИСТОРИЧЕСКИХ
ИССЛЕДОВАНИЙ, ПРОВОДИМЫХ В НАЦИОНАЛЬНОЙ НАРОДНОЙ
АРМИИ ГЕРМАНСКОЙ ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Резюме

Военные историки Национальной Народной армии руководствуются теми основными факторами развития, проявляющимися в международных связях и в военном деле, которые решающим образом определяются требованиями надежной военной обороны социализма. А именно: сложный характер международных связей; шаги, предпринятые империалистическими кругами под воздействием успехов социалистического лагеря; влияние научно-технического прогресса на военное дело и растущая роль субъективного фактора в процессе дальнейшего построения социалистического общества.

Верная действительности картина немецкой военной истории должна была беспощадно покончить с военной политикой немецкого империализма, вместе с тем необходимо было приступить к изображению прогрессивных и революционных идей и воинских подвигов немецкого народа, особенно немецкого рабочего класса.

Военные историки Национальной Народной армии ГДР кроме того стали включать в круг своих исследований отдельные направления международного военно-исторического развития после 1945 года. Рано начали заниматься исследованием истории Социалистической Единой Партии Германии и военной политики ГДР, а также историей Национальной Народной армии.

В результате многосторонних частных исследований представилась возможность издать первый единый марксистско-ленинский военно-исторический труд, начиная с истоков истории немецкого народа до 1945 года.

Развитие научной военно-исторической работы в Национальной Народной армии ГДР сопровождалось и сопровождается дискуссией о задачах и необходимости, а также об основных вопросах методики работы.

Задачи, поставленные XI съездом СЕПГ, предъявляют более высокие требования также и в отношении осуществления научно-теоретической и политико-идеологической функции военно-исторической науки.

В ходе исследований необходимо уделять больше внимания, например, конкретному влиянию возрастающей оборонной мощи и боеготовности страны и стран социалистического содружества, осуществлению социалистической мирной политики и обузданию агрессивных империалистических сил. В числе прочего в исследовании необходимо уделять больше внимания взаимным связям между военной областью и другими областями государственной и общественной жизни, а также конкретным формам и методам их осуществления. Весьма актуальные вопросы могут встречаться далее в отношении возрастающей ответственности социалистической оборонной коалиции, всё более тесного сплочения стран и армий социалистического лагеря.

Военные историки Национальной Народной армии постоянно стремятся к дальнейшему совершенствованию единства фактических исследований и публикаций, исторического материалистического обобщения и умения в отношении разработки актуальных политических вопросов.

В нашем стремлении неизменно отвечать возрастающим требованиям ценную помощь означает для нас наше тесное сотрудничество с братскими смежными учреждениями Советской Армии и всех армий социалистических стран.

Reinhard Brühl

ZU AKTUELLEN PROBLEMEN DER MILITÄRGESCHICHTSWISSENSCHAFTLICHEN ARBEIT IN DER NATIONALEN VOLKSARMEE DER DEUTSCHEN DEMOKRATISCHEN REPUBLIK

Resümee

Die Militärhistoriker der Nationalen Volksarmee lassen sich von den in den internationalen Beziehungen und im Militärwesen sich zeigenden grundlegenden Entwicklungsfaktoren leiten, die maßgeblich die Ansprüche an die Zuverlässigkeit des militärischen Schutzes des Sozialismus bestimmen. Und zwar: der komplizierte Charakter der internationalen Beziehungen; die großen und weitreichenden Auswirkungen des wissenschaftlich-technischen Fortschritts auf das Militärwesen; die wachsende Rolle des subjektiven Faktors im Prozeß der weiteren Gestaltung der entwickelten sozialistischen Gesellschaft.

Ein wahrheitsgetreues Bild der deutschen Militärgeschichte mußte schonungslos mit der Kriegspolitik des deutschen Imperialismus abrechnen und zugleich mit der Darstellung der fortschrittlichen und revolutionären militärischen Ideen und Taten des deutschen Volkes, insbesondere der deutschen Arbeiterklasse beginnen.

Als Ergebnis der vielfältigen Detailuntersuchungen ergab sich die Möglichkeit, eine erste geschlossene marxistisch-leninistische Darstellung der Militärgeschichte vom Anfängen der Geschichte des deutschen Volkes bis 1945 vorzulegen.

Die in der Nationalen Volksarmee durchgeführte militärgeschichtswissenschaftliche Arbeit war — und ist bis heute — von der Diskussion um ihre Aufgaben und ihren Nutzen, sowie um grundlegende Fragen ihrer Methodologie begleitet.

Die am IX. Parteitag der SED formulierten Aufgaben bringen auch höhere Anforderungen in bezug auf die Verwirklichung der erkenntnistheoretischen und politischen-ideologischen Funktion der Militärgeschichtswissenschaft mit sich.

Im Zuge der Untersuchungen ist z. B. dem konkreten Einfluß der wachsenden Kampfkraft und Gefechtsbereitschaft sozialistischer Streitkräfte auf die Verwirklichung sozialistischer Friedenspolitik und die Zügelung imperialistischer aggressiver Handlungen größere Aufmerksamkeit zu widmen.

Hochaktuelle Fragen an die Militärgeschichte ergeben sich aus dem Zusammenhang von internationaler und nationaler Militärgeschichte vor allem angesichts der wachsenden Verantwortung der sozialistischen Verteidigungscoalition und des immer engeren Zusammenschlusses ihrer Staaten und ihrer Armeen.

Die Militärhistoriker der Nationalen Volksarmee sind stets bestrebt, ihre Fähigkeit zur Einheit von Tatsachenforschung und -vermittlung, historisch-materialistischer Verallgemeinerung und Herstellung des Bezugs zu den aktuell-politischen Problemen weiter zu entwickeln. In ihrem Bemühen, des wachsenden Anforderungen stets aufs Neue zu entsprechen, bedeutet für sie die enge Zusammenarbeit mit den Bruderinstitutionen der Sowjetarmee und der anderen sozialistischen Armeen eine wertvolle Unterstützung.